

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента Грущинської Наталії Миколаївни на дисертаційну роботу Ластовецької Роксолани Орестівни на тему: «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – свігове господарство і міжнародні економічні відносини

I. **Актуальність теми дисертаційного дослідження.** Необхідність розв'язання глобальних проблем сьогодення є одним з пріоритетних завдань економічної науки, оскільки сучасне світове господарство є складною системою національних економік окремих країн та їхніх угруповань, що взаємопов'язані міжнародними економічними відносинами.

В сучасних умовах розвитку людства міжнародна міграція населення стає вагомим чинником глобалізаційних процесів. Структурний попит на робочу силу в розвинених країнах поряд із високими рівнями безробіття та бідності в країнах, що розвиваються створюють передумови для безперервного потоку робочої сили у світі.

Одним з найбільш вагомих наслідків міжнародної міграції для країн, залучених до цього процесу, виступають грошові перекази мігрантів. Вони є потужним інструментом боротьби з бідністю та масштабним джерелом іноземної валюти для країн, що розвиваються. Згідно з результатами загальнонаціонального опитування, проведеного у 2013–2015 рр. в Україні, грошові перекази становлять майже 50 % бюджету домогосподарств, що мають у своєму складі довготермінових трудових мігрантів. Для України, яка входить до десятки найбільших країн – донорів робочої сили, надзвичайно актуальним є дослідження механізмів впливу міграційних трансфертів на її економічний розвиток. Актуальним, також, є осмислення проблеми притоку міграційних трансфертів неофіційними шляхами та аналізу соціокультурних чинників, що детермінують процес переказу коштів.

Враховуючи вищезазначене, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій досліджено механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора і країни-реципієнта, є беззаперечною.

II. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості. Обґрунтованість отриманих дисертантом висновків та рекомендацій забезпечується опрацюванням достатньої кількості літературних джерел (239 найменувань), використанням значної кількості теоретико-методичних розробок, а також широкого масиву офіційної статистичної звітності щодо обсягу міграційних трансфертів.

Сформульована мета та поставлені завдання повністю реалізовані в процесі дослідження, результати якого відображені у роботі, а також в узагальненому вигляді сформульовані у висновках до кожного з розділів (с. 65-67, 125-130, 181-183) та у загальних висновках дисертації, що виносяться на захист (с. 184-187 рукопису дисертації та с. 14-16 автореферату).

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та автореферату, основними науковими працями дисертанта дозволяє визначити найбільш значущі теоретико-методологічні положення та прикладні висновки і рекомендації автора, які характеризуються науковою новизною, відображають його науковий внесок у розв'язання важливої проблеми – дослідження впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта, а також проблеми легалізації міграційних трансфертів в цілях прискорення соціально-економічного розвитку України.

Найвагомішими науковими результатами, що були отримані особисто дисертантом, можна вважати наступні:

- 1) Встановлено чинники, які детермінують процес переказу коштів. За допомогою економетричної моделі панельної регресії для 140 країн світу в 2002–2009 рр. продемонстровано сильний негативний зв'язок між грошовими переказами мігрантів та зростанням економіки країни-реципієнта і, тим самим, підтверджено альтруїстичну модель переказу коштів мігрантами, що свідчить

про головну функцію грошових переказів – компенсацію втрат від зниження доходів реципієнта (с. 45-48).

2) З метою дослідження впливу грошових переказів на економіку України як країни – реципієнта переказів, побудовано малу структурну модель та VAR-модель. Продемонстровано вплив екзогенного шоку в обсягах грошових переказів на економіку України й, на основі проведення низки симуляційних експериментів, констатовано існування в короткотерміновому періоді прямого зв'язку між збільшенням обсягів отриманих переказів і економічним зростанням країни та, за допомогою декомпозиційного аналізу, виявлено, що коливання процентної ставки є основним каналом впливу переказів на економіку України (с. 96-97). Також доведено, що в короткотерміновому періоді перекази мігрантів сприяють зміцненню гривні, а в довготерміновому періоді стимулюють розвиток інфляційних процесів через зростання сукупного попиту населення.

3) У дисертаційній роботі автором вдало обрано економіку Польщу як приклад стрімкого економічного зростання та досліджено вплив на неї грошових переказів, розглядаючи її не як реципієнта, а як країну – донора трансфертів. На основі результатів VAR-моделі підтверджено прямий зв'язок між обсягами відісланих переказів та економічним зростанням країни. Продемонстровано, що відтік переказів стимулює девальвацію національної валюти. Виявлено нейтральний вплив переказів на рівень інфляції та процентних ставок, що автор пояснює ефективною політикою інфляційного таргетування в Польщі. За результатами малої структурної моделі автором встановлено, що економіка Польщі не вразлива до різкого зростання відтоку грошових переказів з країни (с. 121).

4) У дисертаційній роботі вдосконалено аналіз обсягів неофіційних потоків грошових переказів і на підставі результатів соціологічного опитування підраховано, що реальні потоки грошових переказів до України на 55,4 % перевищують офіційні дані (с. 142-143). На основі побудованої економетричної моделі автором доведено, що в короткотерміновому періоді притік грошових переказів стимулює підвищення рівня доларизації економіки України (с. 147-148).

5) В дисертації набуло подальшого розвитку аналіз основних теорій міжнародної міграції, що висвітлені в науковій літературі та обґрунтовано необхідність формування міждисциплінарного підходу для дослідження процесу міграції (с. 28).

6) Визначено головні напрями міграційної політики в сфері грошових переказів, що сприятимуть легалізації потоків міграційних трансфертів та впровадженню інноваційних методів для залучення індивідуальних та колективних інвестицій українських мігрантів (с. 180).

7) Розглянуто культурний вимір індивідуалізму та колективізму як мотиваційний чинник грошових переказів, що є важливим при проведенні глибокого аналізу міграційних процесів, враховуючи зростання актуалізації впливу неекономічних поведінкових методів на економічні процеси загалом (с.48).

III. Теоретична цінність отриманих результатів роботи. Наукові положення і висновки, отримані за результатами дослідження, які стосуються теоретичного обґрунтування нового підходу до вивчення грошових переказів мігрантів та дослідженні їх впливу на економіку країни-донора та країни-реципієнта, утворюють теоретичну цінність роботи для подальших досліджень у сфері міграційних трансфертів.

Дисертація виконана в контексті підготовки кафедрою міжнародного економічного аналізу і фінансів факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка науково-дослідної теми «Дослідження проблеми вибору та формування оптимальної траєкторії економічного розвитку держав в умовах їх значної торговельної та фінансової відкритості» (номер державної реєстрації 0113U000869, 2013–2016 рр., науковий керівник – к.е.н., доц. Ю. І. Біленко).

IV. Практична значущість висновків та рекомендацій дослідження. Прикладне значення дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень, аналітичних висновків та розробці рекомендацій

щодо вдосконалення механізмів управління потоками грошових переказів та використання цих потоків для соціально-економічного розвитку України.

Практичне значення авторських підходів підтверджується їх апробацією на 8 міжнародних наукових конференціях та щорічних звітних конференціях Львівського національного університету імені Івана Франка. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані під час підготовки аналітичних матеріалів і практичних рекомендацій державними структурами, що відповідають за формування і провадження міграційної політики, в діяльності установ, що потенційно можуть здійснювати переказ коштів, а також для викладання курсів «Міжнародні фінанси» та «Економетрика» на кафедрі міжнародного економічного аналізу і фінансів факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка

V. Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях. Основні положення та найважливіші результати дослідження достатньою мірою висвітлені у наукових працях, загальним обсягом 4,9 авт. арк., у тому числі у 2 виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 4 статтях в українських фахових наукових виданнях та у 1 розділі до монографії.

VI. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи і автореферату. Незважаючи на вищенаведену позитивну оцінку дисертації, робота не позбавлена положень, які можуть слугувати підставою для дискусії, та окремих недоліків.

По-перше, у поставлених до дисертації завданнях автор зазначає: «розробити рекомендації для України щодо вдосконалення механізмів управління потоками грошових переказів та їх використання для соціально-економічного розвитку» (с. 5). Натомість, наукова новизна відображає лише вдосконалення досліджень потенційних можливостей економіки України через впровадження державної політики в сфері грошових переказів (с. 7). Автором не вказано, що дане завдання виконане – розроблено конкретні рекомендації щодо управління потоками грошових переказів.

По-друге, доцільно було б розглянути ширший діапазон часового виміру економетричної моделі панельної регресії не лише для 2002–2009 рр., а і наступні роки, що дало б можливість зробити чіткіші висновки щодо зв'язку між грошовими переказами мігрантів та зростанням економіки країни-реципієнта.

По – третє, дослідження впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта можливо було б доповнити аналізом потоків міжнародної міграції робочої сили, визначення їх впливу на рівень безробіття, а саме загроза створення “unemployment trap” – пастки безробіття або навпаки зростання зайнятості населення та, відповідно, позитивного ефекту від міграційних процесів.

По-четверте, рекомендації автора щодо випуску облігацій для діаспори в Україні (с. 173-175) мали б вищий рівень доказової сили та більш суттєве практичне значення у випадку доповнення конкретними інструментами їх реалізації на національному рівні.

Разом з цим, вказані недоліки і дискусійні положення не носять принципового характеру і не применшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значимості. В цілому вони не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Ластовецької Р. О.

VII. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Вказані вище дискусійні положення та деякі похибки не заперечують загальної теоретичної і прикладної значущості роботи. Опонована дисертація за змістом відповідає темі, меті і окресленим завданням, відповідає пп. 9, 11, і 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року. Робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Дослідження є самостійною фаховою роботою, забезпечує

розв'язання важливої наукової проблеми дослідження впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта.

Автореферат відповідає змісту дисертації, відображає суть основних наукових здобутків і результатів дисертаційної роботи та оформлений відповідно до вимог, які висуваються до авторефератів дисертацій.

VIII. Загальний висновок. Актуальність обраної теми, наукова новизна, теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи Ластовецької Роксолани Орестівни на тему: «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта» дають підстави зробити висновок про те, що опонована дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, містить елементи наукової новизни і відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор – Ластовецька Роксолана Орестівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент –
доктор економічних наук,
доцент, професор кафедри
міжнародної економіки та
економічної дипломатії
Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України

ГРУЩИНСЬКА Н. М.

Свідомо проф. Н. М. Грушинської засвідчую:

*Декан
Дипломатичної академії України
при МЗС України*

В.Т. Швацько